

Også i fremtiden bør det være slik at den cd-spillere man kjøper kan spille av den gamle cd-samlingen, skriver *Håkon Wium Lie* og *Tord Akerbæk*.

Digital leserrerett

Kampen om markedsandeler i den stadig konvergerende data/tele/elektronikk/medie-bransjen er ofte en kamp om hvilket format digitale data utveksles i. For at digitale dokumenter, bilder eller musikk skal kunne brukes på ulikt utstyr, må de kodes i et format som både sender og mottager er enige om. En cd-plate er et eksempel på et populært format. Nylig har vi sett at Sony prøver å forandre cd-formatet for å hindre avspilling av cd-plater på datamaskiner.

Den som har kontroll over et format kan lett skaffe seg markedsdominans. Hvordan disse formatene skal utformes, og hvem som har rett til å forandre dem er et spørsmål av stor betydning for programvareprodusentene, men også for den enkelte forbruker. Dette angår alle som eier eller på et tidspunkt i fremtiden kan komme til å eie en mobiltelefon, et kamera, et musikknett, en videospiller eller en datamaskin. Vi kan se for oss to scenarier:

- En verden med åpne standardiserte formater. De ulike innholdsprodusentene koder data i de samme, offentlig tilgjengelige formatene. Det er en lav terskel for nye konkurrenter som vil inn på markedet, men høy konkurranse når man først er innenfor. Der er mange konkurrerende produsenter av innhold og teknologi. Forbrukerne er sterke og har i høy grad kontroll over egne data.

- En verden med lukkede hemmelige formater. Innholdsprodusentene koder dataene på særegne format som de forsøker å holde skjult for konkurrenter og forbrukere. Det er en høy terskel for dem som vil inn på markedet, men nærmest fravær av konkurranse for dem som allerede er der. Forbrukerne er svake og har i liten grad kontroll over egne data.

De virkelige innholdsprodusentene: kunstnerne, filmmakerne, musikerne og forfatterne er prisgitt mediaindustrien.

Dette er to ekstreme scenarier. Virkeligheten vil ligge et sted i mellom. Teknologisk utvikling, kommersielle avgjørelser, og politiske valg avgjør. Vi ser i dag tre utviklingstrekk som vil bringe oss nærmere det siste scenariet:

Microsofts markedsandel. Det er bekymringsfullt når en monopolist bruker sin posisjon til å skaffe seg kontroll over åpne dataformater og gjør dem om til lukkede formater beholde sin markedsrett. Microsoft har gjentatte ganger omfavnet et åpent format, og på den måten lovet forbrukerne høy valgfrihet, for deretter å gjøre små, men vesentlige, endringer i formatet, slik at dataene bare kan leses med Microsofts programmer. Dette problemet sliter konkurrerende produkter fra Netscape

og Opera med. Videofilmer på DVD-plater er lagret i et hemmelig, kryptert format for å forhindre avspilling med andre enn autoriserte avspillere. Det som kalles «kopisikring» av produsentene blir imidlertid til en «brukersperre» hos dem som kjøper DVD-platene. Nordmannen Jon Johansen distribuerte et program som leser det hemmelige formatet og spiller av DVD-platen på datamaskiner som bruker Linux operativsystem. Etter sterkt press fra amerikansk medieindustri har Økokrim reist tiltale og saken kommer opp i norsk rett senere i år.

EUs Infosoc-direktiv. Etter dagens lovgivning står ikke saken mot Jon Johansen sterkt, og medieindustrien ønsker lovgivning for hindre lesing av hemmelige format. Produsentens kontroll over det åndsverk han har produsert kommer i konflikt med bruksretten til den som kjøper data. Industrien forsøker å styrke produsentretene, og EUs Infosoc-direktiv pålegger medlemsstatene (inkludert EØS) å forby omgåelse av tekniske brukersperre for på den måten å hindre lesing av hemmelige formater. Direktivet ser nærmest ut til å være skrevet for å kriminalisere det Jon Johansen har gjort.

Disse tre sakene viser at kampen om digitale formater flytter seg fra markedet over på det politiske og juridiske plan. Sterke kapitalinteresser ønsker å endre rammebetingelsene for lesing av data og disse endringene skjer på bekostning av bruksretten. Istedenfor å gå den veien Infosoc-direktivet peker, mener vi bruksretten bør styrkes. Det bør slås tydelig fast, gjerne i lovs form, at forbrukeren har leserett til de data han kjøper. Følgende prinsipper bør ligge til grunn for lovverket:

- Enhver som på lovlig vis har tilgjengelig seg data har rett til å lese dataene, og bruke de tekniske hjelpemidler som er nødvendig for å oppnå dette. Dersom brukersperre er lagt inn i data man har kjøpt må det det altså være lov å omgå disse.

- Dersom en beskrivelse av dataformatet ikke er tilgjengelig står det enhver fritt å gjenskape en slik spesifisering og gjøre den tilgjengelig. Hemmelige dataformat fører til innlåsing (engelsk: «lock-

in») av kunder som blir avhengige av en programvareleverandør for å lese sine egne data. Det må være mulig for andre å dekode hemmelige formater for å lage konkurrerende programvare.

- Det er lov å produsere, markedsføre og selge utstyr som leser data i henhold til tilgjengelige spesifikasjoner. De færreste av oss klarer å lage utstyr eller programvare for å lese data og det er derfor viktig at slikt utstyr fritt kan selges. Det bør for eksempel fortsatt være lov å selge «sonefrie» DVD-spillere.

- Det er lov å kopiere data til personlig bruk og lagre disse på valgfritt format. Det virker rimelig at LP-platene man kjøpte på 70-tallet lovlig kan kopieres til kassett eller cd for personlig bruk. Den samme retten må man ha for digitale data.

Formålet med disse prinsippene er å etablere en uomtvistelig leserett til data man på lovlig måte har kjøpt. Det er viktig å skille mellom leserett og opphavsrett; det at man får rett til å lese data gir en ikke rett til å viderefremme data. Ulovlig kopiering (såkalt piratkopiering) er et gammelt problem. Tekniske brukersperre skiller ikke mellom lovlig og ulovlig kopiering og må derfor kunne omgås, uten at det undergraver opphavsretten som allerede er solid sikret i norsk lov.

For å beskytte forbrukernes interesser, for å sikre et åpent marked, og for å kunne lese morgendagens digitale bibliotek bør leserett til data lovfestes. Det kan se ut som EU-organene denne gangen har latt seg presse til å vedta et direktiv de ikke ser konsekvensen av. Stortinget vil bli forelagt Infosoc-direktivet før sommeren og dersom det vedtas vil det bli en del av norsk lovverk før utgangen av året. Vi tror ikke partiene på Stortinget er klar over viktigheten av direktivet og hvordan det vil svekke forbrukernes interesser.

Håkon Wium Lie er teknisk direktør i Opera Software og Tord Akerbæk er cand.scient i informatikk

CD-LESER. Kan cd-formatet dø og bli vanskelig å lese med fremtidens teknologi?

PÅ NATTBORDET

Kåre Rygg Johnsen, generalsekretær i Norske Sivilingeniørers Forening

– Jeg sitter i et møte. Og sist du spurte meg for lenge siden ble jeg mobba av familien etterpå!

– Du sa kanskje noe dumt da?

– Haha. Ja, kanskje det.

– Da får vi prøve igjen. Jeg har en bok foran meg som heter «Ingeniøren som helt, skurk og elsker» og jeg lurar på om ingeniører er bedre som elskere enn som skurker?

– Ha! Det spørs om vi skal ta den offisielle eller den uoffisielle versjonen?

– Naturligvis den uoffisielle.

– Ja – altså – det er noen folk her – kan du ringe litt senere?

– Gjerne. For du vil selvfølgelig ikke la andre høre hva du sier?

– Nei. Nettopp. Haha. Ring igjen da.

En halvtimes senere:

– Ja, det var den offisielle versjonen vi skulle få...

– Vi har et bredt statistisk grunnlag for mye rart, men på det punktet der tror jeg statistikken ikke er den beste...

– Meget beklagelig. Og hva leser du nå?

– Veldig lite av skjønnlitteratur. Men jeg leser «Teknisk Ukeblad» som er veldig bra, og «Techno» som er vårt eget blad.

– Og bøker du har lest?

– Jeg har lest «Pan», og «Sult», og begynt på «Markens grøde» som var for tung. Den siste jeg leste var en bok om det store svenske krigsskipet «Wasa» som forliste like etter sjøsettingen. Og jeg leser «Time» og Grimbergs verdenshistorie fra tid til annen.

– Ble skipsbyggeren trukket til ansvar da «Wasa» sank?

– Nei, han døde bare noen uker før.

– Man kan si han reddet livet ved å dø før han ble henrettet?

– Tja. Haha.

Etter Børs er Dagens Næringslivs seksjon for medier, reklame, kultur og underholdning. Tips, innlegg og debattartikler kan sendes til redaksjonen på telefaks 22 00 13 50 eller e-post til etterbors@dn.no

ON THE FASTRACK

AGATHE CRUM

